

LEKSYK DOTYCZĄCY BOGA W ŻYWOTACH ŚW. WOJCIECHA

Zamierzeniem komunikatu jest przedstawienie przykładów słownictwa i frazeologii dotyczących spraw boskich w żywotach św. Wojciecha.

Ze znanych 18 wersji wybrałam i za podstawę przyjąłam dwa najobszerniejsze teksty: *Vita prior* Jana Canapariusa: - *Est locus in partibus Germaniae ...* oraz *Vita posterior* Brunona z Kwerfurtu: - *Nascitur purpureus flos ...*

Obydwa żywoty dostarczają całego szeregu synonimów, urozmaiconej stylistyki, która choć powtarzalna, warta jest syntetycznego przedstawienia.

Nie jest moim zamiarem porównywanie słownictwa i fraz obu żywotów między sobą lub z innymi tekstami, a tylko możliwie kompletne ich zebranie.

Słownictwo zebrałam w następujących działach: religia, Bóg, Matka Boża, aniołowie i święci, niebo i sprawy niebiańskie, modlitwa, instytucje, cnoty i związana z nimi charakterystyka Świętego, cuda i widzenia.

RELIGIA

Najkrótszą definicję wiary chrześcijańskiej, a zarazem swoje credo podaje św. Wojciech tłumacząc w czasie przesłuchania cel swojej misji do pogańskich Prus:

„Przyszliśmy po to, aby was zbawić, żebyście odeszli od głuchych i niemych wyobrażeń bożków, a poznali waszego Stwórcę, który jest jeden jedyny i nie ma innych Bogów poza nim i żebyście uwierzywszy w jego imię posiadli życie i zasłużyli na nagrodę w niezniszczalnych komnatach niebiańskiej szczęśliwości”.

Causa nostri itineris est vestra salus, ut relinquentes simulacra surda et muta agnoscatis Creatorem vestrum, qui solus, et extra quem alter deus non est, et ut credentes in nomine eius vitam habeatis et in atriis immarcescibilibus caelestium gaudiorum praemia percipere mereamini.

Poza tym religia chrześcijańska określana jest jako *christianitas, religio pulcherrima, floruit: divina lex; Benedictus, verae religionis exemplar omni-*

bus, qui in Christo pie vivere volunt; praecepta sacerdotum;
 ale jest również trudna: *pagani iugum Christianitatis deponunt.*
Divinae sapientiae montes scandere — to zadanie chrześcijanina.

BÓG

Na oznaczenie Boga równouprawnione ilościowo i znaczeniowo są pojęcia *Deus* i *Dominus*. Określeniami synonimicznymi są: *creator; sanctus sanctorum angelorum dominus; iustus ac districtus* (sprawiedliwy i surowy) *iudex; pius veniae largitor; potentia inenarrabilis; solus et extra eum alter deus non est; dulcedo.*

Iesus Christus; virginis filius; filius regis; filius Dei vivi; salvator; crucifixus; crucifer.

Przymiotniki określające Boga: *bonus; carissimus; dilectus; dives; dulcis; dulcissimus; maximus Dominus; misericors; mirabilis (in operibus suis); omnipotens; pius; propitiu; sanctus; solus; vivus;*

oraz opisowe zwroty frazeologiczne: *cara aeternitas; sana aeternitas; pura bonitas; pulchra caritas; dominator virtutis aeternae; una dulcedo; dulcedo, vita et panis angelorum; Dei focus; misericordiae fons; dulcis vitae gaudium; cara misericordia; pietas singularis; potentia inenarrabilis; beata praesentia; pulchritudo supra omnes decores; tota pulchritudo; in hospitio suo hospes Christus, tamquam in gradibus eburneis rex coronatus; secreta salus; una veritas; cuius virtus ultra omnes virtutes; quem loqui, quem suave sedulo meditari, o quam delectabile, felix et insatiabile;*

Przejawy działania Boga: *velut divina responsione animatus; Deo iuvante; Deo volente; Domino, quod futurum erat, providente; abbas consilia velut a divina arce fert; consilium non secus quam divinitus datum accepit; frustratur eum Deus; apostolicus iure Dei permotus; divina misericordia adventum eius prosperante; ultor eius confusionis respexit ad haec negotia Deus;*

Bóg jest ludziom życzliwy lub na nich zagniewany. Gniew Boży to *indignatio Dei; ira Dei; irae flagella;*

Błogosławieństwo wyrażane jest na różne sposoby: *benedicens benedixit hunc puerum Deus; (teneant) cum Dei benedictione; in conspectu Domini vivere; Deo iuvante; divina misericordia prosperante; respexit ad haec negotia Deus; Christo Domino secundante* (gdy Bóg poszczęści: w znaczeniu jak u Neposa: *dii incepta secundent) martyr eris futurus; Deo volente.*

MATKA BOŻA

W porównaniu z przepychem ilościowym i jakościowym określeń Boga, Matce Bożej poświęca się niewiele wyrażań: *Dei Mater; sancta Maria; domina caeli; perpetua virgo Maria; sacratissima virgo Maria; mater gratiarum; maris stella, bona angelorum imperatrix augusta;*

Bogatsze frazeologicznie wyrażenia: *quae pro hominum necessitate plus omnibus sanctis succurrere solet* — ta, która najbardziej ze wszystkich świętych wspiera ludzi; *quae regis solio proxima sedet virgo* — dziewica, która zajmuje miejsce w bezpośredniej bliskości Boga; *quae me ut pia domina humillimum servum tuum respicere dignata es* — która raczyłaś na mnie spojrzeć niby łaskawa władczyni na uniżonego sługę.

ANIOŁOWIE I ŚWIĘCI

Angelo bono te ducente; angelicus minister iam caelestis mensae convivium tibi praeparavit.

Festo amicorum Domini nostri Iesu Christi, Petri et Pauli; św. Wacław miraculis sua merita probat.

NIEBO I SPRAWY NIEBIAŃSKIE

Aeternitas: monet aeternitatis electionem desiderare; atria immarcescibilia caelestium gaudiorum; caelum; caelestes foras pulsare; sanctorum martyrum domicilia; mansura: monet mansura quaerere; caelestis patria; beatae sedes: vitam fundens beatis sedibus et semper carissimo perfruitur Christo; vita: quam angusta via, quae ducit ad vitam; ut vitam habeatis.

Stan szczęśliwości niebiańskiej i jej rozkosze porównywane są przeważnie do uczty: *angelicam dapem sibi mercatur; św. Wojciech ma widzenie, w którym ukazują mu się dwa szeregi świętych: ambobus ordinibus esca et potus erat laus perpetua Creatoris. Inter utrosque est tibi locus; convivium mensae et aptissimus (najstosowniejszy) honor; angelicus minister iam caelestis mensae convivium praeparavit; mystica refectio.*

Również w przeczuciu jest element doznań smakowych: *Davidici nectaris mella degustans spiritali risu se solatur.*

Inne określenia: *viam acquirendae beatitudinis causa cepisti; ad litora sempiternae beatitudinis transvolat; caelestium gaudiorum particeps esse; caelestibus bonis pasci; ad futura sanctorum gaudia ardenti desiderio anhelabat; Adalbertus ambulat cum Spiritu Sancto; vitam fundens beatis sedibus et semper carissimo perfruitur Christo; divina concupiscens et sola caelestia suspirans;*

Interwencja z góry: *caelestis irae gladius correxit.*

MODLITWA

Oratio; orationis convivium; modlił się nasz Święty w pozycji klęczącej: longis genuflexionibus orationem protrahit; czasem ze łzami: aegra suspiria cordis multo flumine rigant; i skrycie: furtivas orationes Domino mittebat.

Modlitwa zasadza się głównie na:

- wielbieniu Boga i Jego Matki: *glorificat vox omnium Dominum Deum; Matrem gratiarum prona cervice et gavisae mentis iubilo adorat;*
- kontemplacji: *in contemplatione suspensum esse; caelestia ruminare; Dei dulcia animo haurire; divinae contemplationis otio vacare;* Wojciech wznosił się na wyżyny kontemplacji niby wzlatująca w niebo synogarlica: *ad divinae contemplationis fastigia velut castissima turtur evolaverat;*
- czytaniu Pisma św., najczęściej Psalmów: *Psalmorum nobile carmen; Davidicis uti colloquiis; Davidici nectaris mella degustans spiritali risu se solatur; sacrae lectionis cibaria degustare; Psalmos in libro decantare;* św. Wojciech *memoriter didicit Psalterium.*

INSTYTUCJE

Słownictwo dotyczące sakramentów uwzględnia tylko cztery spośród nich.

Najczęściej mowa jest o sakramencie chrztu, co rozumiałe w kontekście chrystianizacyjnej misji św. Wojciecha: *baptismi gratiam conferre; sacri baptismatis lavacrum* (określenie *lavacrum* wskazuje na sposób udzielania chrztu w średniowieczu przez zanurzenie katechumena w misie chrzcielnej); *baptizabantur hominum multae catervae; sabbato sancto, quando baptizati catecumeni criminalibus vinclis solvuntur.*

Sakrament ołtarza: *sancta communio; communicare.*

Bierzmowanie: *confirmatio sacrosancti chrismatis; puerum secundo chrismate linivit.*

Kapłaństwo: *Alligisus Adalberto, cui Deus interiori gratia benedixit, venerabile caput oleo unxit et in praesentia imperatoris ad sacerdotii altitudinem provexit;* w Magdeburgu św. Wojciech *presbyterorum datur in manus;* czynnością kapłana jest: *ducatum animarum administrare; Patri immolare Christum; labor pastoralis; missam celebrare; Christum praedicare; plure praedicationis verba; spiritalibus adiutoribus caulas (owczarnię) suas praemunire; votum placabile vovere; allato pane salutiferae crucis signaculum impressit.*

W odróżnieniu od świeckiego, kler zakonny jest określany następująco: *arripere sibi otia contemplationis et sedere inter eos, qui vitam quietam in studiis dulcibus et salubribus agunt; monachicum induere habitum; monachica professio; monachilem vestem accepit; monastica lege vivere; dulce monasterium; capite pendens cuculla; non exit sermo de ore eius et ad instar monachicae professionis nocturna silentia servat.*

Urząd biskupa: *episcopium.* Zajęcia biskupa to: *pastoralibus causis studia sua impendere; dominicae mensae infulatus astitit et supra sancta sanctorum immolat angelicum panem; ecclesiam sacrare;* Siedziba biskupa to: *episcopalis camera; episcopalis cathedra.*

Kościół, *Mater ecclesia*, z siedzibą w Rzymie: *sacrata arx*, to:

– budynek: *sacrae aedes; sancta sanctorum martyrum domicilia; ecclesia; templum*;

– oraz jego części lub urządzenia: *templi ostia; altare (ponere supra altare); dominica mensa; dominicalis mensa; necessaria et ornatus ecclesiae; calix aureus*; ogólnie: *res ecclesiasticae*.

Dzień święty: *dies dominicus; dies festus; dies sacra*.

Msza św.: *completorium; prima; missae celebratio; missam oratione legere; missarum solemnia; votum placabile vovere*.

CNOTY

Cnoty w odniesieniu do Boga: *in Dei servitio vivere; pie ac fideliter Domino servire; bene quaerere Christum; amore Christi fervere; ardentem cupere Christum; pro Domini nomine pati; nobile martyrium consummare*; w tym kontekście określany jest św. Wojciech następująco: *amicus Dei; confessor; extra martyrium vere sanctus; verus Israelita*.

Cnoty w odniesieniu do bliźniego: *pauperes circumire; debilibus et caecis amica solamina praestare; in agmina pauperum proflua miseratione expendere; pauperes elemosinarios ad misericordiae opera vocare; humilitas; pia obsequia exercere; pia cura circa pauperes; singulis compassione proximum esse; sic alta petere, ut proximorum infirma non despiciere; argentum pauperibus fideliter dividere; christianitatis normam in populo exercere; humanitatis studia tota devotione adimplere; morum dulcedo; virtutum altitudo*.

Ex quattuor virtutibus instar crucis expressit, prudentia, iustitia, fortitudine, temperantia angulares lapides erexit, ex quibus durabiles parietes vivo saxo construxit, quos cavo ferro oboedientiae explanat, albo limo invictae patientiae munivit.

Święta naiwność cechowała św. Wojciecha: *Sanctae simplicitatis quam ditissimus erat, quia vestitam virginem tetigit, o bona stultitia! iam se nupsisse verissime credit!*

Spiritibus divitiis dives in omni virtute ad unguem perfectus.

Korzystał z błogosławieństwa bożego: *Benedicens benedixit hunc puerum Deus, qui infra limina pueritiae adhuc positus ad optima quaeque sic arduus surgit*.

Cnotą jest również wytrwałość: *Ter quaterque beatus, si haec humanitatis studia tota devotione adimpleverit et arrepti operis cursum congruo exitu terminaverit*.

In rebus temporalibus et transitoriis fiduciam non habere. Homo, qui vere potuit loqui. Deo placitum vivere ducas.

Cum abbas vehementissime eum increparet, occurrit benigna patientia et semper flexa humiliatio non solum maioribus, sed etiam minoribus

oboedire paratus, quae est prima via virtutis ad summa tendentibus caelicolis viris.

Dicunt etiam tribus linguis pro una locuturum, cum scopae tergum verrunt et flagella dolentem carnem frangunt. Auditoribus enim usus est Latialiter fari, nec ausus est quisquam coram magistro lingua barbara loqui. Unde admotis urentibus virgis primum: Mi domine, garrit, iam cum increscit dolor, qui legem non habet, eodem verbo nunc Saxo, nunc Sclavus misericordiam clamat (Podobno, gdy dostawał lanie, to krzyczał w trzech językach. Zwykle jednak używał łaciny, bo w obecności nauczyciela żaden uczeń nie odważył się mówić swoim językiem. Ale skoro przyłożono mu piekącymi różgami, zaczynał od: *mi domine!* a w miarę, jak ból stawał się coraz bardziej dotkliwy, bezbronny chłopiec błagał o miłosierdzie tymiż słowami wypowiedzianymi po niemiecku i słowiańsku).

Dołączmy do tego charakterystykę ojca: *iustus*. Charakteryzuje go *amor iustitiae*; jest: *fides custos divinae legis; ambulat iuxta praecepta sacerdotum*; i matki: *pia: sancta moribus, sancta sermonibus, fortis in ieiunio, familiaris Deo in orationibus*.

CUDA I WIZJE

- *Miracula: miraculis sua merita probat;*
- *prodigia;*
- *signa; cudotwórca to signorum operarius.*

Znaki i cuda nie czynią nikogo świętym, ale wskazują, że nim jest: *Quamvis soleant signa et prodigia ostendere non facere sanctum, animum piis moribus coluit, ita quod ex parte et nos cognovimus. Adalbertus signorum operarius adhuc in vita claruit;*

Widzenie, to:

revelatio: revelationis suae mysteria narrat;

visio: visionis ordo;

visus: monstrat ei per visum duos ordines in caelo. Deus prosperet hunc visum.

Na koniec przedstawiam edycję nie uwzględnioną przez Jadwigę Karwasińską w wersji żywotu św. Wojciecha, której rękopis znajduje się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Jenie, El. f. 26. Ten czternastowieczny kodeks zawiera Theoderici *Flores sanctorum sive Passionale novum*. Występują w nim typowi dla Turyngii święci: Adelarius i Bonifatius, a pochodzi z klasztoru serwitów w Erfurcie. Rękopis jest wspomniany przez C. G. Brandisa: *Ein thüringisches Passional*. Sonderabdruck aus der *Tille-Festschrift*, Herman Böhlau Nachfolger, Weimar 1930, s. 172—178.

Z tego, co o autorze pisze Brandis, wynika, że jest to być może ten sam, którego U. Chevalier, *Répertoire des sources historiques du moyen âge*.

Bio-bibliographie, t. 3, Paris 1906, kol. 4457 umieszcza pod imieniem Theodoryka z Apoldy, zakonnika z r. 1228, dominikanina i hagiografa występującego w latach 1289-1298.

Na k. 230v-232v znajduje się tekst, który publikuję poniżej. Ten krótki tekst wykazuje wiele zbieżności z *Vita altera – Nascitur purpureus flos*, ale z jej wersją dłuższą, a nie krótszą, jak to wykazuje porównanie miejsc, w których występują rozbieżności. Stanowi on jakby mechaniczny skrót, tylko w niewielu miejscach odbiegający od pierwowzoru, jednak z całkowicie zmienionym zakończeniem.

Tekst publikowany poniżej jest pełną błędów kopią. Miejmy nadzieję, że uda się kiedyś odnaleźć inny jego odpis, lub nawet oryginał, w zbiorach licznych pozostających jeszcze do zbadania rękopiśmiennych żywotów i pasji, co pozwoli rozwiązać przedstawione wątpliwości co do autorstwa tej wersji żywotu św. Wojciecha.

W edycji poniższego tekstu zastosowałam ortografię klasyczną, zachowując pisownię rękopisu tylko w imionach własnych, jednak wprowadzając duże litery na początku tych imion. Również imiona boskie otrzymały duże litery. Ingerencja w interpunkcję została dokonana tylko w razie, gdy interpunkcja rękopisu zaciemniałaby sens tekstu. Ingerencje w tekst zostały podane w aparacie krytycznym.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA W JENIE, COD. EL. F. 26.

- [f. 230va] Adelbertus alto sanguine, patre Bohemo, matre vero Sclava natus est. Cuius mater plena elemosinis et operibus bonis, dum zelaret zelo castitatis, dum instaret orationibus sedulis, dedit viro occasionem peccandi, non cum una, sed pluribus feminis.
- [f. 230vb] Cui licet sic esset neglecta castitas, inerat tamen misericors et larga erga pauperes benignitas. Bonus pater sed melior mater, optimus qui nascitur ex ipsis. Qui puer cum ablactatus febricitaret iamque morti proximaret, orantibus ad Deum parentibus ac super altare Dei genitricis positus meritis ipsius mox est sospes redditus. Deinde, cum primis elementis inbuendus presbyterorum datus esset in manus, semel et secundo a scola fuga lapsus et ob hoc a patre acriter, immo salubriter verberatus, rursumque scholae in Partenopoli disciplinis erudiendus liberalibus est traditus. Ubi etiam ab Adelberto, eiusdem sedis episcopo sancto crismate linitus imitato nomine, prius enim Nogiath nominabatur, ab eo Adelbertus est dictus. Affuit igitur discenti puero divina gratia ita, ut si quando forte abeunte magistro, ut proprium est puerorum, ludendo totum consensisset diem et cum iratus magister flagellare inciperet pro eo, quod de lecta lectione ni chil saperet: „Dimitte me, ni guid legami!"; et dimissus, ut rem notam, optime legit. Ad unguem igitur philosophic instructus repatrians Adelbertus magnum fecit gaudium parentibus. Hoc toto tempore lascivus erat ut homo incubans terrenis deliciis vacans tota die puerilibus iocis: quaerens cibum et potum pecus: tota mente in terrenis iacens actibus. Post haec, dum episcopus Bohemiae provinciae moriens audientibus multis et ipso Adelberto, se ad infernum a daemonibus trahi quereretur, Adylbertus hiis auditis intremuit: et iam mores emendare coepit. Conventu deinde a duce ac populo terrae pro eligendo episcopo habito: cunctis annuentibus levatur episcopus mutata mente pius
- [f. 231ra]

- f. 231rb] Adelbertus. Ipsa die dum ab obsesso quodam daemon a presbyteris urgeretur exire: multis audientibus: „Quid michi” ait „molesti estis? Vae, satis est michi! Stare hic non possum: quia hodie electus est episcopus, quem valde timeo, Adelbertus”. Sic ait: et quasi fugatus flagello exivit homine sano. Igitur electus episcopus Veronam pergens ab Ottone secundo virga pastoralis est investitus et a Willegiso Moguntino consecratus. Inde rediens in patriam optimis pascuis pavit plebem suam. Res episcopi in quatuor partes^a: unam clericis, alteram pauperibus, tertiam ad captivorum redemptionem et ecclesiarum restaurationem, quartam sibi suisque coheredibus ad necessarios delegavit sumptus. Saeculum et eius pompam, quam clericus tota mente quaerebat, episcopus factus tota mente fugere cepit. Una cogitatio, unum studium erat, nihil concupiscere, nihil quaerere praeter Christum; nullum habere inimicum nisi solum diabolum. Sacris lectionibus, crebris genuum flexionibus psalmodumque instantissimis deditus orationibus, fame, siti, frigore niomio, vigiliis et hirsuta veste sine misericordia affligebat corpus. Bene vixit, bene docuit; ab eo, quod^b ore dixit, nusquam opere recessit. Populus autem durae cervicis: miscbatur cum cognatis et sine lege uxoris multis: dies festos non observans ieiuniorum diebus voluptatibus vacans: ipsique clerici palam uxores ducentes contradicentem episcopum oderunt: et contra ipsum maiores terrae concitaverunt. Cum igitur contradicatio cresceret et mala emergentia emendare non posset, sanctus episcopus locum dare necessarium esse^c ducens et sepulchrum Domini pedestre adire disponens: Romam veniens ab imperatrice, secundi Ottonis relicta, ut pro anima eius oraret, rogatus, ingentem massam argenti oblatam totam secuta nocte erogavit pauperibus.
- [f. 231va] Inde digressus praeter vota^d ad montem pervenit Cassinum, ubi abbatis et fratrum piis monitis castigatus, ne inutili vagatione vitam expenderet, loco staret: Romam rediens ad sanctum Bonifacium, monachalem^e vestem accepit et sub abbate regula duce militavit. Obliviscitur se episcopum: sanctus parvulus in medio fratrum. Coquinas purgans, ebdomadas procurans, scutellas lavat, mane ad claustra, meridie et vespere ad mensam aequas humero apportat. Erat lactus ad omne iniunctum opus: non solum maioribus sed etiam minoribus oboedire paratus. Completo sic quinquennio, populo terrae suum episcopum revocante et omnia errata corrigere pollicente: ab apostolico desuper interpellato sui que abbatis imperio iussus episcopus domum venit: et stans in episcopio pavit populum divini verbi pabulo.
- [f. 231vb] Sed rursus crebrescentibus malis, contigit, ut matrona nobilis, adulterio perpetrato et iam propalato, insequente eam marito ab episcopo in ecclesia retro altare celaretur: sed viro cum armata manu veniente et episcopo interitum comminante, mulier a quodam prodita fracto templo protrahitur, capite truncatur: Cottidie itaque novis sceleribus crescentibus, episcopus videns, quia nec sibi, nec aliis suis labor profuisset, cum tamen clerum et populum pro cuiuslibet qualitate ammonere non cessaret, Roman revisit ac caram quietem monasterii intravit. Hic igitur vir Dei cum Ravennam venisset, cur sine baculo pastoralis incederet, a quodam viro sancto requisitus, respondit: „Facile est baculum portare, difficile reddere rationem cum venerit in iudicio districtus iudex vivorum et mortuorum sive in vitam sive in ignem aeternum”.
- [f. 232ra] Vidua etiam quaedam occurrens equitanti: et petens aliquid consolationis iubetur crastina die venire, eo, quod ad manus nichil dandum videretur habere.
- [f. 232rb] Cumque coepto itinere insisteret, multi eum episcopus vocari iubet. „Quis” inquit „scit, si usque mane vivamus”. Et data copia, qua indutus erat, vestem dedit. Miraculis etiam multis in hac vita claruit. Post haec facta synodo a Moguntino consensiente etiam apostolico episcopus ad dimissos greges redire compulsus: vix obtinuit ab apostolico, ut si audire eum suae nollent oves, sua licentia adiret ceteras nationes. Missis igitur ad populum suum

[f. 232va]

legatis, cum illi eum recipere iam omnino nollent, episcopus laetissimus effectus per auxilium Zolizlauri. Polonorum ducis, ad terras Pruzorum cum sociis navigio est delatus. At^f cognito a barbaris eorum adventu: primum paucis supervenientibus unus ipsorum conto quo navem regelat legentem episcopum, inter scapulas fortissime percussit. Sicque abire iussis illisque carpentibus iter secus litoramaris: sexta quadam feria, a Gaudentio, viri sancti germano, missa celebrata cum cibo modice sumpto: lassa membra^g sopori dedissent, irruentibus rursus super eos barbaris episcopus tenetur, ligatur, et septem lanceis confossus ruptis ultro vinculis et manibus in crucis modum extensis: ruens in terram sanctam exalavit animam, socii vero eius reseruantur vivi, ad vendendum postmodum exponendi.

Aparat krytyczny

- ^a cod. del.: partibus
- ^b addidi
- ^c addidi
- ^d cod.: vot
- ^e cod.: manachalem
- ^f cod.: ad
- ^g cod.: membra

LEXIQUE CONCERNANT LE DIEU
DANS LES VIES DE SAINT ADALBERT

RÉSUMÉ

Le présent article a pour le but la présentation du lexique et de la phraséologie des affaires divines dans des biographies médiévales de s. Adalbert.

On a dépouillé tous les noms de ce genre en prenant comme le point de repère les deux Vies les plus amples, celle de Canaparius et celle de Bruno de Querfurt.

Le lexique a été reparti en groupes suivants: la religion, le Dieu, la Sainte Vierge Marie, les anges et les saints, le ciel et les affaires célestes, la prière, les institutions ecclésiastiques, les vertus, les miracles et les visions.

L'article finit par une édition du texte d'une *Vie* de saint Adalbert inconnue jusqu'à maintenant en Pologne, à partir du manuscrit El. f. 26 de la Bibliothèque Universitaire d'Yena.